

23. 4. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Několik ohlédnutí za karenční dobou

Dne 1. července 2019 nabývá účinnosti novela zákoníku práce publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. [32/2019](#) Sb., která ruší tzv. karenční dobu, neboli dobu prvních 3 dnů pracovní neschopnosti, za které zaměstnancům podle § 192 a násl. zákoníku práce nenáleží náhrada mzdy nebo platu při pracovní neschopnosti.

Novela č. [32/2019](#) Sb. se dotkne i dalších zákonů, a to zákona o důchodovém pojištění; o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu; o vojácích z povolání; o obcích; o krajích; o hlavním městě Praze; služebním zákonu a zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Díky tomu se karenční doba zruší např. pro vojáky z povolání, soudce, uvolněné členy zastupitelstva obcí, krajů a hlavního města Prahy, příslušníky bezpečnostních sborů či státní zaměstnance. V návaznosti na tuto změnu se pak v zákoně č. [589/1992](#) Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, snižuje sazba pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnavatelů z 2,3% na 2,1% (celková výše pojistného na nemocenské pojištění a důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti se pak snižuje z 25% na 24,8% z vyměřovacího základu) a u zahraničních zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných rovněž z 2,3% na 2,1%.

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ VYCH & PARTNERS

Právní institut karenční doby je ve vztahu k zaměstnancům dle účinné právní úpravy obsažen v zákoně č. [262/2006](#) Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoníku práce“), v ustanovení § 192, dle kterého přísluší zaměstnanci, který byl uznán dočasně práce neschopným nebo kterému byla nařízena karanténa, v době prvních 14 kalendářních dnů (v letech 2012–2013 pak v době prvních 21 kalendářních dnů) trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, náhrada mzdy nebo platu, pokud ke dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény splňuje zaměstnanec podmínky nároku na nemocenské podle předpisů o nemocenském pojištění. Dle § 192 odst. 1 věty druhé zákoníku práce nepřisluší náhrada mzdy nebo platu zaměstnanci za první tři dny dočasné pracovní neschopnosti (resp. za dny, které by jinak byly pro zaměstnance pracovními dny, a za svátky, za které by jinak příslušela zaměstnanci náhrada mzdy nebo by se mu plat nebo mzda nekrátily, nikoli za dny kalendářní), nejvýše však za prvních 24 neodpracovaných hodin z rozvržených směn. Náhrada mzdy nebo platu přísluší zaměstnanci ve výši 60 % průměrného výdělků. **Doba tří dnů**, za které zaměstnanci v případě dočasné pracovní neschopnosti nenáleží náhrada

mzdy nebo platu, se nazývá **karenční dobou**.

Právní úprava tzv. karenční doby byla do českého právního řádu poprvé zavedena v roce 2007 zákonem č. [261/2007](#) Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Pojištěným zaměstnancům tak v období prvních tří dnů bezprostředně po vzniku dočasné pracovní neschopnosti nepříslušelo pobírat dávku nemocenského, na rozdíl od předchozí právní úpravy, která přiznávala poskytování dávek nemocenského již od prvního kalendářního dne pracovní neschopnosti. Zavedení karenční doby mělo přispět k větší zodpovědnosti pojištěnců ke krátkodobé pracovní neschopnosti a tím zamezit zneužívání pracovní neschopnosti. V důsledku těchto změn došlo od 1. 1. 2008 k poklesu výdajů na nemocenské, poklesla krátkodobá pracovní neschopnost a snížil se i počet prostonaných dnů.[1]

Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS“) záhy svým nálezením ze dne 23. 4. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 02/08, publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. [166/2008](#) Sb., karenční dobu s účinností od 30. 6. 2008 zrušil. ÚS své rozhodnutí odůvodnil tím, že zrušení nároku na nemocenské dávky za první tři dny pracovní neschopnosti za současného ponechání povinnosti platit pojistné a regulační poplatky ve zdravotnictví představuje porušení práv zaměstnanců na ústavní úrovni, konkrétně porušení čl. 30 odst. 1 Listiny upravující právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci.[2] Dále ÚS zmínil některá rizika, která s sebou právní úprava karenční doby může přinést: *„Jelikož většina běžných onemocnění je krátkodobá, výsledkem může být, že zaměstnanci budou na svou nemoc čerpat dovolenou (na zotavenou!), což je ovšem v příkrém rozporu s jejím účelem. Dalším řešením bude zpravidla „přecházení nemoci“ bez návštěvy lékaře a pracovní neschopnosti. Tím se otevírají dveře jednak k šíření některých onemocnění mezi spoluzaměstnance, jednak k eventuálním větším škodám na zdraví v budoucnu a k vývoji zdravotních komplikací v důsledku neléčení původního onemocnění. Tím může dojít i k nezanedbatelnému zvýšení nákladů na léčení v případě komplikací, které poté může i převýšit výši dávek nemocenského, které by mohly být či byly v prvních třech dnech vyplaceny. Nemoc je obdobou pojistné události a její existence musí být prokázána odpovídajícím způsobem (lékařským vyšetřením). Místo řešení ve formě zavedení důsledné kontroly lékařů i pojištěnců stát přenáší důsledky své neochoty či neschopnosti k realizaci této kontroly na bedra většiny poctivých zaměstnanců.“*[3]

Zrušení karenční doby se však vztahovalo pouze k zákonu č. [54/1956](#) Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, neboť ÚS byl při rozhodnutí vázán petitem návrhu. Žádný z navrhovatelů zrušení změny ve vyplácení dávek nemocenského, která dle zákona č. [261/2007](#) Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, zasahovala do řady dalších zákonů, nenavrhl. Karenční doba se tak i nadále vztahovala na okruh pojištěných osob, který byl zákonem č. [261/2007](#) Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, dotčen.[4]

Dne 1. 1. 2009 nicméně došlo k návratu karenční doby do právního řádu, neboť zákon č. [54/1956](#) Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, byl zrušen zákonem č. [187/2006](#) Sb., o nemocenském pojištění. Karenční doba tak byla znovu zavedena uplatněním příslušných ustanovení obsažených v souvisejících zákonech, především v zákoníku práce.[5] Již 9. prosince 2010 podala skupina 45 poslanců návrh na zrušení příslušných zákonných pasáží, které se karenční dobou zabývaly. Navrhovatelé očekávaně argumentovali výše uvedeným předchozím nálezením ÚS. V roce 2012 však tentokrát ÚS návrh zamítl a v odůvodnění vysvětlil, v čem vidí podstatné odlišnosti. ÚS shledal, že relevantní rozdíl mezi racionalitou nyní napadené úpravy a úpravy zrušené nálezením sp. zn. Pl. ÚS 2/08 (viz výše) spatřuje ve skutečnosti, že zákonem č. [2/2009](#) Sb., kterým byl změněn zákon č. [187/2006](#) Sb., byla s účinností od 1. 1. 2009 zrušena povinnost zaměstnanců platit pojistné na nemocenské pojištění. Napadená ustanovení tudíž nezakotvují paradoxní a ÚS dříve kritizovaný stav, za něhož stát kvůli neurčitému počtu zneuživatelů nemocenských dávek plošně postihl všechny kategorie zaměstnanců, z nichž převážná většina měla zůstat po dobu prvních tří dnů pracovní neschopnosti bez jakýchkoliv prostředků, zatímco jejich povinnost platit pojistné zůstala nedotčena.

Další nikoliv nevýznamný rozdíl pak ÚS konstatoval v tehdy současně nově zakotveném právu zaměstnanců na náhradu mzdy v dočasné pracovní neschopnosti (v prvních 14, resp. 21 dnech pracovní neschopnosti), která je většinou vyšší, než dávky nemocenského.[6]

Usilování o zrušení karenční doby legislativní cestou se v českém právním prostředí odehrálo již několikrát. Poslední návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, jehož cílem bylo zrušit karenční dobu, byl schválen na zasedání Poslanecké Sněmovny dne 31. 10. 2018. Předmětem návrhu zákona byla změna těch ustanovení zákoníku práce, které upravují náhradu mzdy, platu nebo odměny z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr v prvních 14 dnech dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény. Návrh zákona měl karenční dobu bez náhrady odstranit. Právní úprava se tak obsahově měla vrátit více méně do stavu, v němž byla do 1. 1. 2008 (samozřejmě s tou změnou, že v počátečním období pracovní neschopnosti platí zaměstnavatel náhradu mzdy a dávky nemocenského nastupují až následně).

V souvislosti se zrušením karenční doby mělo dle návrhu zákona dojít také k poskytnutí kompenzace zaměstnavatelům (na které by byla rázem uvalena povinnost první tři dny zaměstnancům proplácet náhradu mzdy či platu), a to snížením pojistného o 0,2% z vyměřovacího základu podle zákona č. [589/1992](#) Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Senát však návrh zákona dne 20. 12. 2018 zamítl. Mezi zamítavé postoje při rozpravě v Senátu patřil tradiční argument, že karenční doba pomáhá omezit fiktivní nemocnost zaměstnanců. Její zrušení by mohlo vyvolat častější nedostatek pracovníků na pracovišti, zaměstnanci by se mohli vyhýbat plnění svých úkolů a tím by následně mohlo docházet k obtížnému řešení situace na straně zaměstnavatele. V rámci rozpravy bylo také akcentováno i to, že přijetím návrhu zaměstnavatelé, kteří nabízí benefity ve formě „sick days“, neboli volných dnů na rychlou rekonvalescenci bez nutnosti návštěvy lékaře, za které se mzda nebo plat zaměstnancům nekrátí, tyto benefity jistě zruší. Mezi argumenty z opačné strany politického pole podporujícího navržený zákon (zrušení karenční doby) jsme mohli najít např. názor, že zaměstnanci kvůli karenční době přicházejí často v případě nemoci o část příjmu, na které mohou být životně závislí. Může tak docházet k ohrožení placení běžných potřeb. Z důvodu obavy o výpadek příjmu pak zaměstnanci nemoc často přecházejí a ničí si zdraví; případně čerpají dovolenou, která je však určena ke zcela jiným účelům. V některých profesích (např. u manuálních prací, při práci venku za různého počasí) není navíc možné či je velmi obtížné nemoc „přecházet“. Náhrada mzdy při krátkodobé pracovní neschopnosti bude i nadále dosahovat 60% vyměřovacího základu a navržené zrušení karenční doby tak nebrání zaměstnavatelům, aby úspěšně poskytovali benefit 100% náhrady mzdy či platu ve formě „sick days“.[7]

Nikoli nepodstatnou roli při výsledném zamítnutí návrhu zákona ze strany Senátu hrál dle našeho názoru také fakt, že součástí návrhu bylo i ustanovení měnící zákon o vysokých školách č. [111/1998](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů, který se týkal pracovní doby akademických pracovníků a s problematikou karenční doby vůbec nesouvisel.

Dne 22. 1. 2019 přehlasovala Poslanecká sněmovna veto Senátu. Prezident zákon podepsal dne 30. 1. 2019 a dne 7. 2. 2019 došlo k jeho vyhlášení ve Sbírce listin pod číslem 32/2019 Sb. Zákon tak nabude účinnosti dne 1. 7. 2019.

Mohlo by se zdát, že opakovaně diskutovaná a měněná problematika karenční doby, resp. obecně problematika proplácení prvních dnů pracovní neschopnosti zaměstnanců, je momentálně vyřešena. Novela příslušných zákonů prošla legislativním procesem a nic už nebrání tomu, aby k 1. 7. 2019 vstoupila v účinnost. Nelze si však nepovšimnout pokračující diskuse v politických vlnách. V posledních dnech se znovu otevřela otázka možného odsunutí účinnosti této změny tak, aby došlo ke

sladění zrušení karenční doby se spuštěním elektronických neschopenek. Spuštění obou změn současně bylo součástí koaličního kompromisu, ale v průběhu legislativní přípravy došlo k oddělení obou problematik. Výsledkem je hotové zrušení karenční doby (což je kvitováno obecně levicí i odbory) a dosud nepřipravený a nespuštěný systém elektronických neschopenek (který logicky požadují v rámci tripartity hlavně zaměstnavatelé). Nezbyvá než si počkat na výsledek pokračující politické diskuse. Je však zřejmé, že debata o tom, zda je správné mít nebo naopak nemít karenční dobu, zda je vhodné jejím prostřednictvím regulovat zneužívání náhrad ovšem s rizikem přecházení nemocí těmi, kteří si nemohou dovolit zůstat doma bez příjmu, se znovu jistě v budoucnu ještě objeví. A to bez ohledu na to, zda a kdy se podaří spustit systém elektronických neschopenek. Hlavní argumenty pro a proti jsou shrnuté v obou výše zmíněných nálezech ÚS a je samozřejmě otázkou, zda se podaří zastávce karenční doby přesvědčit o její nepotřebnosti v návaznosti na fungování elektronické neschopenky.

Mgr. Iveta Vondrášková,
advokátní koncipientka

Mgr. Veronika Bočanová,
advokátka

[Advokátní kancelář Vych & Partners, s.r.o.](#)

Lazarská 11/6
120 00 Praha 2

Tel.: +420 222 517 466
Fax: +420 222 517 478
e-mail: office@ak-vych.cz

[1] SEZEMSKÝ Jiří. Změny v nemocenském pojištění v souvislosti s Nálezem Ústavního soudu ze dne 2. června 2008, Tisková zpráva [online]. MPSV. K dispozici >>> [zde](#).

[2] „Jedná se o poněkud pohodlný až svévolný postup ze strany státu, který kvůli neurčitému počtu zneuživatelů nemocenských dávek plošně postihuje všechny kategorie zaměstnanců. Výsledkem je stav, kdy převážná většina zaměstnanců zůstává po dobu prvních tři dnů pracovní neschopnosti bez jakýchkoliv prostředků, zatímco jejich povinnost platit pojistné zůstala nedotčena. Nedotčena samozřejmě zůstala i jejich povinnost platit tzv. regulační poplatky, vyhledají-li lékařskou pomoc. Je nepřijatelné, aby stát pouze vyžadoval splnění povinností ze strany zaměstnanců (v daném případě

plnění pojistného), a nedbal přitom ochrany jejich zájmů, postihne-li je zmíněná událost v podobě pracovní neschopnosti. Došlo tak k porušení práv zaměstnanců, které dosahuje ústavněprávní dimenze. Systém nemocenského pojištění by neměl sloužit ke krytí deficitu státního rozpočtu.“

[3] Nález č. [166/2008](#) Sb., Ústavního soudu ze dne 23. dubna 2008 ve věci návrhu na zrušení některých částí zákona [261/2007](#) Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, XII.

[4] Karenční doba nebyla zrušena v případech poskytování platu v prvním měsíci trvání pracovní neschopnosti představitelům státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, vojákům z povolání a příslušníkům bezpečnostních sborů.

[5] BUKOVJAN, Petr: Karenční doba a ústavní pořádek, *Práce a mzda*, 6/2012

[6] Nález ÚS ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 54/10, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. [186/2012](#) Sb.

[7] Stenozáznam z 2. dne 4. schůze Senátu ČR, 20. 12. 2018, k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporáční autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)